

**2012Թ. ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ «ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ»
ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՏ
ԵՎ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՂԹԱՐՇԱՎԸ**

2011 թ. հունվարին սկսված զանգվածային հուժկու բողոքները Եգիպտոսի համար դարձան հասարակական-քաղաքական իրավիճակի ձևավորման որակապես նոր խթանիչ 2011 թ. փետրվարի 11-ին ներքաղաքական ճգնաժամի և գործող իշխանությանն արտաքին աջակցության դադարեցման արդյունքում, մասնավորապես Վաշինգտոնի կողմից հնչեցված «հորդորներից» հետո¹, Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը հայտարարեց իր պաշտոնանկության մասին²: Փետրվարի 13-ին Եգիպտոսում իշխանությունն անցավ Ջինված ուժերի բարձրագույն խորհրդին՝ գեներալ Հուսեյն Տանտաուիի գլխավորությամբ³: Մարտի 3-ին պաշտոնաթող եղավ նաև

¹ ԱՄՆ-ի նախագահ Բարաք Օբաման, անդրադառնալով Եգիպտոսում տիրող իրավիճակին, նշեց, որ նախագահ Մուբարաքը պետք է ենթարկվի ժողովրդի կամքին, այսինքն՝ հրաժարական տա: Մուբարաքը նախագահի պաշտոնը զբաղեցնում էր սկսած 1981թ.:

² Hosni Mubarak regins as president: Egyptian president stands down and hands over power to the Supreme Council for the Armed Forces, 11.02.2011. <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/201121125158705862.html>, Ջինված ուժերի բարձրագույն խորհուրդը ցրեց խորհրդարանը և առաջադրեց սահմանադրական փոփոխություններ անցկացնելու մասին պահանջը, որի հիման վրա պետք է ձևավորվեր նոր ժողովրդավարական իշխանական համակարգ, որի հիման վրա էլ կանցկացվեին նոր ժողովրդավարական ընտրություններ: Կառավարության աշխատակազմի ղեկավար Քամալ Ահմեդ Ալ-Գանգուրիին հանձնարարվեց մինչև 2011 թ. նոյեմբերի 27-ը նոր կառավարություն ձևավորել:

³ Hussein Tantawi, Head of Egypt's Higher Military Council, [https:// www.arabiya.net/articles/2011/02/11/137247.html](https://www.arabiya.net/articles/2011/02/11/137247.html), Հարկ է նշել, որ Տանտաուին առանձնապես մեծ ժողովրդականություն չէր վայելում Եգիպտոսում և ժողովրդի շրջանում ստացել է «Մուբարաքի պուղել» անունը: Sh. Joshi,

երկրի վարչապետ Ահմեդ Շաֆիքը, որին փոխարինեց տրանսպորտի նախկին նախարար Էսամ Շարաֆը⁴: Երկրում սկսվեց երկար և ներքաղաքական ճգնաժամով հագեցած անցումային շրջան:

2011 թ. փետրվար-2012 թ. մայիս-հունիս ժամանակահատվածը Եգիպտոսի համար դարձավ նոր փորձությունների շրջան: Սոցիալական հարաբերական արդարության և քաղաքական ազատության օբյեկտիվորեն հասունացած հեղափոխական հենքի վրա սկսված «արաբական գարունը» շատերի, այդ թվում նաև՝ Արևմուտքի համար, ստեղծեց աննախադեպ իրադրություն: Հասկանալի դարձավ, որ «արաբական փողոցի» զգալի հատվածը՝ սկսված «ըմբոստության» գլխավոր դերում, եգիպտական լիբերալ-ժողովրդավարական հայացքների ունեցող ուժերի փոխարեն, նախընտրեց տեսնել իսլամիստներին⁵: Նման նախընտրության պարագայում ոչ պակաս կարևոր դեր խաղաց նաև այն հանգամանքը, որ արաբական մի շարք երկրներում, մասնավորապես նաև Եգիպտոսում, տևական ժամանակ առկա ազգայնական գաղափարների ճգնաժամը⁶ ստեղծեց ազատ, այլընտրանքային ընտրություն կատարելու բացառիկ հնարավորություն՝ հօգուտ իսլամիստա-

Viewpoint: Too early to celebrate in Egypt?, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12438007>, 12.02.2011.

⁴ Egypt's Prime Minister Ahmed Shafiq Resigns, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12634117>, 03.03.2011.

⁵ Իսլամիստական շարժումներից առավել հայտնի եգիպտական «Մուսուլման եղբայրներ» կրոնաքաղաքական կազմակերպությունը հայտարարեց, որ հրաժարվում է ծայրահեղ դրսևորումներից՝ հռչակելով իրենց այսպես կոչված «չափավոր»: Возникло новое политическое понятие – умеренный исламизм. Все воспринимают его как меньшее из зол, «<http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1326658560>, 16.01.2012г. Միևնույն ժամանակ դասական քաղաքական տեսության դպրոցների տեսանկյունից դժվար է որևէ ծայրահեղական շարժման թև դիտարկել նաև «չափավորականության հարթակում»: Օրինակ՝ ֆաշիստական-նացիստական ուժերի «չափավոր թև» ձևակերպումը և այլն: Ելնելով նշվածից և Եգիպտոսում ընթացող ներկա զարգացումներից՝ կարելի է փաստել, որ «չափավոր իսլամիզմը» ընդամենը հոետորականություն է:

⁶ Առհասարակ արաբական ազգայնականության ճգնաժամի մասին քննարկումներն ավելի վաղ են սկսվել, իսկ «Արաբական գարունը» այն հստակեցրեց: St' u Dawisha A., Requiem for Arab Nationalism, Middle East Quarterly, տե՛ս <http://www.meforum.org/518/requiem-for-arab-nationalism>, winter 2003, Volume 10, N1, pp. 25-41.

կան շարժումների⁷: Օրինակ, երբեմնի գաղափարական շարժիչ ուժը «նասերականությունը», արդեն տևական ժամանակ էր, ինչ կորցրել էր իր արդյունավետությունը, իսկ նրա վերապրուկները չէին կարող այլևս իշխանության և ժողովրդի միջև համախմբման գործոն հանդիսանալ:

Այդ պարագայում, անտարակույս «Մուսուլման եղբայրներ» կրոնաքաղաքական կազմակերպությունը XX դարի սկզբից ծավալած իր ընդդիմադիր գործունեությամբ և աշխարհընկալմամբ կարողացավ ոչ միայն զբաղեցնել պետության մեջ առկա գաղափարական բացվածքը, այլև յուրովի հասունացրեց եգիպտական հասարակությանը «ցասման» օրվան, իսկ որոշ առումով նաև «քաղաքացիական զարթոնքի» միտման գործոն հանդիսացավ⁸:

Առհասարակ հատկանշական է, որ «Արաբական գարնան» գործընթացների բնորոշ կողմերից մեկը դարձավ հենց իսլամական գործոնի ակտիվացումը և իսլամամետ կուսակցությունների ու շարժումների ակտիվությունը: Վերջիններս, այդ թվում և «Մուսուլման եղբայրներ» կրոնաքաղաքական կազմակերպությունը Եգիպտոսում, տասնամյակների ընթացքում ենթարկվելով որոշակի փորձությունների ու վերափոխումների, սկսեցին նոր թափ ստանալ: Ավելին, Եգիպտոսի պարագայում վերը նշված ուժերն առաջ քաշեցին պետության կառավարման նոր մոդելի ընտրության հարցը: Ակտիվորեն սկսեց քննարկվել այսպես կոչված թուրքական մոդելի ներդրման հնարավորու-

⁷ Տևական ժամանակ արաբական մի շարք երկրներում կրոնաքաղաքական ուժերը եղել են աշխարհիկ վարչակարգերի հիմնական գործոն ընդդիմախոսները, իսկ քաղաքական իսլամը՝ այլախոհության գաղափարական հիմնական աղբյուրներից մեկը: Որոշ երկրներում նրանք գործել են ընդհատակում և դաժանորեն հետապնդվել իշխանությունների կողմից: Ամենին էլ պատահական չէ, որ «Արաբական գարնան» համատեքստում իսլամիզմը կարողացավ լցնել գաղափարախոսական այն «տորիչեյան դատարկությունը», որն արաբական երկրներում առաջացել էր բավական երկարատև ժամանակի ընթացքում՝ սոցիալական «երջանկության և արդարության» նոր հույսեր որոնելիս: «Արաբական գարնան» անմիջական արդյունքներից կարելի է համարել Հյուսիսային Աֆրիկայի ու Մերձավոր և Միջին Արևելքի որոշ երկրներում հասարակական-քաղաքական զարգացումների վրա իսլամական գործոնի բացահայտ ազդեցությունը:

⁸ Over 37.500 Egyptians to Take Part on January 25th Uprising, տե՛ս <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=27870>, 19.01.2011.

թյունը, ինչը նշանակում էր արաբական երկրներում, և մասնավորապես Եգիպտոսում, այսպես կոչված չափավոր իսլամամետների իշխանության գալու նոր հնարավորությունը:

Ասվածի շրջանակներում հետաքրքրականն այն է, որ «Եգիպտական հեղափոխությանը» ըստ էության իսլամամետներն արձագանքեցին ավելի ուշ՝ նախապես հայտարարելով, որ չեն ձգտելու իշխանության: Սակայն արդեն 2011 թ. ապրիլի 30-ին «Մուսուլման եղբայրներ» կրոնաքաղաքական կազմակերպությունը ստեղծեց իր քաղաքական թևը «Ազատություն և արդարություն» կուսակցությունը (ԱԱԿ): ԱԱԿ-ը հայտարարեց չափավոր իսլամիստական գաղափարներին հետևելու իր ուղեգիծը՝ ընդգծելով, որ կողմ է ժողովրդավարությանը, սոցիալական կյանքում պահպանողականությանը, կանանց՝ քաղաքականության մեջ ներգրավելուն, սատարում է ազատ շուկայական հարաբերություններին և գտնում է, որ զբոսաշրջությունը Եգիպտոսի ազգային եկամտի հիմնական աղբյուրն է⁹: Այսինքն՝ չափավոր իսլամականների առաջ քաշած այս դրույթները Եգիպտոսը պետք է դարձնեին քաղաքականապես ավելի ազատ, զբոսաշրջության համար գրավիչ և ներդրումների համար չափազանց բարենպաստ երկիր: Սակայն Եգիպտոսում ընթացող բուռն զարգացումները շուտով պետք է բյուրեղացնեին իրավիճակը՝ ի ցույց դնելով իսլամականների և այսպես կոչված «չափավորների» միջև տարբերությունների բացակայության հանգամանքը:

Եգիպտոսում «ժողովրդավարական մոդելի» ԱՄՆ-ի տեսլականը

Չափազանց կարևոր է ընդգծել, որ սկսված «արաբական գարունը» օտարերկրյա մի շարք ուժերի, մասնավորապես ԱՄՆ-ի համար, վերջին 40-50 տարիների ընթացքում ստեղծված առավել նպաստավոր իրադրությունն էր տարածաշրջանում իրենց նկրտումներն իրագործելու հարցում¹⁰: XX դարի վերջին քաղաքական համակարգերի «արդիականացումը» և ժողովրդավարացումը ԱՄՆ-ի համար դարձել էին նեոգաղութացման մահակ, որի միջոցով կարելի էր փորձել միջազգային

⁹ Egypt's Islamists announce own political party, <http://www.dawn.com/news/625028/egypts-islamists-announce-own-political-party>, 30.04.2011.

¹⁰ Зинин Ю.Н., “Арабская весна” в повестке дня экспертного сообщества России, <http://ehd.mgimo.ru/IORManagerMgimo/file?id=CA29F12F-D299-0793-09BA-2DFA63B78EB7>

հանրությանը համոզել այս կամ այն պետության ղեկավարության հանցավոր լինելը, ինչպես դա եղավ օրինակ Իրաքի պարագայում:

Արաբական աշխարհի «արդիականացման և կերպափոխման խնդիրը» տևական ժամանակ քննարկման առարկա է եղել ԱՄՆ-ում, իսկ հետո նաև արևմտաեվրոպական մի շարք երկրներում¹¹: Ասվածի շրջանակներում դեռ 2007 թ. ԱՄՆ-ի ազգային զինվորական ակադեմիայի նախկին փոխգնդապետ Ռալֆ Փեթերսի “Armed Forces Journal” ամսագրում հրապարակված «Արյունոտ սահմանները» վերնագրով հոդվածում քննարկվում էր այսպես կոչված «Մեծ Մերձավոր Արևելքի» ազգային պետությունների հավանական սահմանների հարցը¹²: Համաձայն այդ տեսության՝ ամերիկյան մոտեցման մեջ առկա է տվյալ տարածաշրջանի ազգային հարստությունները հսկելու ձգտումը, առաջին հերթին էներգակիրները, որի իրականացման համար անհրաժեշտ էր ստեղծել ոչ կենսունակ, գաճաճ պետությունների շղթա՝ այսպես ասած «սոմալականացնել» Մերձավոր Արևելքը¹³: Փեթերսը նշում էր, որ հարկավոր է տարածաշրջանում ստեղծել անկայունության, քաոսի և բռնության ալիք, որը կսկսվի Լիբանանից՝ ներառելով Պաղեստինը, Սիրիան, Իրաքը, Ծոցի արաբական երկրները, Իրանը և կհասնի մինչև Աֆղանստան, որտեղ բաշխված են ՆԱՏՕ-ի զորքերը¹⁴: Վերլուծելով Փեթերսի կողմից առաջա-

¹¹ Shireen T. Hunter, Modernization and Democratization in the Muslim World, <http://www.gees.org/documentos/Documen-089.pdf>

¹² Peters R., Blood borders. How a better Middle East would look, <http://www.armedforcesjournal.com/2006/06/1833899>, 01.06.2006.

¹³ Сологубовский Н., Ливия: “сомализация” плюс “катаризация”? <http://trueinform.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=3671>, 08.03.2012, Արևմտյան մասնագետների մի մասը կարծում է, որ Մերձավոր Արևելքի այսպես կոչված միավորումը պետք է լինի սահուն և ընդգրկում, այլ ոչ տարերայնորեն, քանի որ նշված տարածաշրջանի երկրներում քաղաքական և տնտեսական իրավիճակը տարբեր է: Հարկավոր է հաշվի առնել նաև այդ երկրներում սոցիալական, մշակութային և կրթական աստիճանը:

¹⁴ Փեթերսի տեսության համաձայն՝ պետք է ձևավորվի բարոյալքված ազգային ոգի, որն էլ քայքայում է պետությունը և ազգային-մշակութային ավանդույթները, որոնց փոխարեն ակտիվանում են տարբեր կրոնաքաղաքական ծայրահեղական շարժումներ: Ապագադափարայնացումը, գաղափարական պլյուրալիզմը, ազգային արժեքների

դրված տեսությունը՝ կարելի է եզրակացնել, որ այն Մերձավոր Արևելքում անգլո-ամերիկյան-իսրայելական յուրահատուկ ռազմական գործողությունների բնույթի «ճանապարհային քարտեզ է»¹⁵:

Հետևաբար, ԱՄՆ-ի համար արաբական աշխարհի «սոմալականացումը» կամ ջլատումն ավելի շատ հնարավոր կդառնար այն դեպքում, երբ արաբական որոշակի երկրներում իշխանության գային իսլամականները, քանի որ տվյալ պարագայում կհոչակվեին աստվածապետական կարգեր կամ ավելին՝ խալիֆայություններ, որոնք էլ XXI դարի սկզբին կապահովեին այդ երկրների զարգացման հետընթացը, նրանց դանդաղ գահավիժումը դեպի միջնադար¹⁶:

առագաստի այրումը, նյութական արժեքների կարիքի կտրուկ բարձրացումը առաջին հերթին «արաբական փողոցի» կողմից, տնտեսության կառավարման լծակների կորուստը, «ժողովրդավարության գաղափարական ահաբեկչությունը և այլասերումը, որը հաճախ ազգային-դավանաբանական երանգ է ստանում» գիտականորեն մշակված և փորձագետների կողմից մատուցվածն է, որն էլ «կառավարելի քաոսի հիմքն է»: Այս ամենը ծառայում է գոյություն ունեցող արդի ազգային պետությունների, ավանդույթային մշակույթների և քաղաքակրթությունների ապամոնտաժման գործին: Համաձայն համաշխարհայնացման կողմնակիցների նրանց փոխարեն պետք է գա հանրություն, որը չի ունենա հիշողություն, ինչն իր հերթին ձեռք է բերվում հատուկ տեխնոլոգիաների միջոցով, որոնք վերաբերում են ԶԼՄ-ներին և կրթական ոլորտին: Այսպիսով, կառավարելի քաոսի տեխնոլոգիաները նոր, ներկայումս զանգվածային ոչնչացման զենքի տեսակներ են՝ համաշխարհային տիրապետություն հաստատելու այն պետության համար, որն այն կիրառում է: Peters R., Blood borders, How a better Middle East would look, նշվ. աշխ.: Տե՛ս նաև՝ Nazemroava M.D., Plans for Redrawing the Middle East: The Project for a «New Middle East», <http://www.globalresearch.ca/plans-for-redrawing-the-middle-east-the-project-for-a-new-middle-east/3882>, 18.11.2006.

¹⁵ Peters R., Blood borders, How a better Middle East would look, նշվ. աշխ.:

¹⁶ Հարցի վերաբերյալ առավել մանրամասն տե՛ս Փաշայան Ա., Ամեն դար ունի իր միջնադարը. Խալիֆայություն 21-րդ դարում, <http://168.am/2014/07/13/387020.html>, 13.07.2014., օրինակ, «արաբական զարնանը» հաջորդած զարգացումները և մասնավորապես, սիրիական ճգնաժամն աչքի է ընկնում սոսկալի ու անմարդկային դաժանություններով ու բռնություններով, որի հետևում միայն «Իսլամական պետությունը»

Արաբական երկրներում և մասնավորապես Եգիպտոսում ընթացող որակապես նոր քաղաքական զարգացումների նկատմամբ ԱՄՆ-ի դրական դիրքորոշման մասին է վկայում նաև աննախադեպ թափանցիկ և անաչառ խորհրդարանական ընտրություններին հաջորդած այլընտրանքային նախագահական ընտրությունների արդյունքների հավանությունը: Առհասարակ Արևմուտքը և մասնավորապես ԱՄՆ-ը սառը պատերազմի ավարտից հետո պարբերաբար արձարծում էին Մերձավոր Արևելքի որոշ երկրների հասարակական-քաղաքական համակարգերի արդիականացման անհրաժեշտության մասին:

Արդարացի լինելու համար պետք է նշել, որ սկսած XX դ. 80-90-ական թվականներից՝ համաշխարհայինացման գործընթացների համատեքստում արաբական մի շարք երկրների կողմից քաղաքական համակարգի արդիականացման քայլեր էին նախաձեռնվում, մասնավորապես ստեղծվում էին մարդու իրավունքների պաշտպանության կոմիտեներ, աշխատանքային խմբեր, նույնիսկ նախարարություններ էին ստեղծվում, որոնք, սակայն, սոսկ ձևական բնույթ էին կրում: Մեծ հաշվով արաբական այդ երկրների կողմից կատարված նմանատիպ քայլերը միտված էին իրենց իսկ քաղաքական կարգավիճակն ամրապնդելուն և վերարտադրելուն:

Հանրապետական Եգիպտոսի պատմության մեջ առաջին այլընտրանքային նախագահական ընտրությունները կայացան 2005 թ. սեպտեմբերի 7-ին, որոնց ընթացքում հաղթանակ տարավ դարձյալ 1981 թ. իշխանության գլուխ կանգնած Հոսնի Մուբարաքը¹⁷: Նշված ընտրությունները հնարավոր եղավ անցկացնել 2005 թ. մայիսի 25-ին Եգիպտոսի սահմանադրության մեջ փոփոխություններ անելուց հետո, ինչը հնարավորություն էր ընձեռում գործող կուսակցություններին նախագահի թեկնածուներ առաջադրելու: Համաձայն սահմանադրական փոփոխությունների՝ սկսած 2011 թ. նախագահական ընտրություններին թեկնածուներ առաջադրելու իրավունք կունենա այն կուսակցությունը, որն առնվազն հինգ տարվա ընթացքում

չէր, այլ մոլեկրոն ու ծայրահեղական անդրազգային սալաֆիական-վահաբական բազմաթիվ ռազմաքաղաքական խմբավորումներ:

¹⁷ Sharp J. M., Egypt: 2005 Presidential and Parliamentary Elections, տե՛ս <http://fpc.state.gov/documents/organization/54274.pdf>, 21.09.2005.

Եգիպտական խորհրդարանի ստորին և վերին պալատներում կապահովի պատգամավորական մանդատների 5%¹⁸:

«Միանգամյա ժողովրդավարության» հաղթանակը, կամ մեկ մարդ, մեկ ծայն, մեկ անգամ սկզբունքի կիրարկումը¹⁹

Մուբարաքի պաշտոնանկությունից հետո երկրի ղեկավարման լծակները վերցրած Ջինվաժ ուժերի բարձրագույն խորհուրդը, նպատակ ունենալով հստակեցնելու պետության կառավարման համակարգը, ինչպես նաև, որոշ առումով տեղի տալով «արաբական փողոցի» ճնշումներին, նախաձեռնեց խորհրդարանական և նախագահական ընտրությունների կազմակերպման և կայացման գործընթացը:

Պետք է նշել, որ Ջինվորականների բարձրագույն խորհուրդը ըստ էության 1,5 տարվա ընթացքում կազմակերպեց Սահմանադրական հռչակագրի հանրաքվե, սակայն մինչև խորհրդարանական և նախագահական ընտրություններ այդպես էլ չկարողացան հստակեցնել Եգիպտոսի սահմանադրությունը:

Խորհրդարանական ընտրությունները Եգիպտոսում կայացան 2011-2012 թթ. և անցան երեք փուլով²⁰: Խորհրդարանական ընտրությունները պետք է հանգուցալուծեին երկրում ձևավորված իրավիճակը, համաձայն որի ուժերի երեք հիմնական բևեռ կար՝ իսլամիստներ, ազատական-ժողովրդավարականներ և Ջինվաժ ուժերի բարձրագույն խորհրդի որոշ գործիչներ, որոնց հարում էին նաև Մուբարաքի իշխանության վերապրուկներ համարվող մի շարք նախկին պետական այրեր:

2011 թ. նոյեմբերի 21-ին Ջինվաժ ուժերի բարձրագույն խորհուրդն ընդունեց քաղաքական մեկուսացման մասին օրենքը, որը միտված էր չթույլատրել նախկին իշխող կուսակցության անդամներին մասնակցել ընտրություններին²¹: Խորհրդ-

¹⁸ Mariz Tadros, Egypt's Election All About Image, Almost, Middle East Report Online, տե՛ս <http://www.merip.org/mero/mero090605>, 06.09.2005.

¹⁹ Այլընտրանքային նախագահական ընտրություններն ապահովեցին Եգիպտոսում իսլամականների անսպասելի հաղթանակը:

²⁰ Խորհրդարանական ընտրությունների առաջին փուլը Եգիպտոսում կայացավ 2011թ. նոյեմբերի 28-29-ին և դեկտեմբերի 5-6-ին, երկրորդ փուլը՝ դեկտեմբերի 14-15-ին և 21-22-ին, իսկ երրորդ փուլը՝ 2012թ. հունվարի 3-4-ին և 10-11-ին:

²¹ Elections in Egypt: Implications of Recent Court Decisions on the Electoral Framework, http://www.ifes.org/sites/default/files/egypt_scc_decisions_august_9.pdf, 09.08.2012.

դարանական ընտրությունների երեք փուլերի արդյունքում առաջին տեղը զբաղեցրեց «չափավոր իսլամիստական» «Ժողովրդավարական այլանս հանուն Եգիպտոսի» միությունը՝ ստորին պալատում հավաքելով ընտրաձայների 37,5%²²-ը, իսկ վերին պալատում՝ Շուրայում՝ ընտրաձայների 45,04%²³-ը: «Ժողովրդավարական այլանս հանուն Եգիպտոսի» միությունը գտնվում էր ԱԱԿ-ի անմիջական հսկողության ներքո: Երկրորդ տեղը զբաղեցրեց դարձյալ պրոիսլամիստական՝ «Իսլամիստական բլոկ»-ը՝ «ալ-Նուր»²⁴ սալաֆիական կուսակցության առաջնորդությամբ հավաքելով ստորին պալատում ընտրաձայների 27,8%-ը, իսկ Շուրայում՝ 28,63%-ը, ամփոփելով իսլամիստական բոլոր ուժերի ամբողջական և հաստատուն հաղթանակը²⁵: Լիբերալ-ժողովրդավարական և աշխարհիկ հայացքներ ունեցող մյուս ուժերը զբաղեցրին չափազանց թույլ դիրքեր, մասնավորապես ազգային-լիբերալ «Նոր Վաֆդ» կուսակցությունը, որը զբաղեցրեց երրորդ տեղը՝ ստորին պալատում հավաքելով

²² Egypt's Islamist Parties Win Elections to Parliament, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-16665748>, 21.01.2012.

²³ Եգիպտոսի ստորին պալատը բաղկացած է 508 պատգամավորական տեղից, որոնցից 10-ը նշանակվում են պետության նախագահի կողմից, կամ տվյալ դեպքում Ձինված ուժերի բարձրագույն խորհրդի կողմից: Վերին պալատը կամ Մաջլիս աշ-Շուրան բաղկացած է 270 պատգամավորական տեղից, որոնցից 90-ին նշանակում է պետության նախագահը կամ տվյալ դեպքում Ձինված ուժերի բարձրագույն խորհուրդը:

²⁴ Ուլտրապահպանողական «ալ-Նուր» կուսակցությունը գործունեության լիազորագիրը ստացավ 2011թ. հունիսի 13-ին, ինչն էլ ըստ էության համարվում է կուսակցության ստեղծման տարեթիվը: Կուսակցությունը միավորեց եգիպտական սալաֆիական շարժումները: Սալաֆիական շարժումը Եգիպտոսում, որն ավելի շատ հայտնի է «ալ-Դաուա» անվամբ, սկսվել է 1970-ականներին Ալեքսանդրիայի համալսարանում և արդեն 1980-ականներին ամրապնդել իր դիրքերը: Նախկինում սալաֆիականները չէին ցանկանում մասնակցել քաղաքական զարգացումներին և չմիացան «Մուսուլման եղբայրներին»: Նրանք չմասնակցեցին նաև հակաիշխանական բողոքներին, միայն Մուբարաքի պաշտոնանկությունից հետո հայտարարեցին, որ զբաղվելու են նաև քաղաքականությամբ:

²⁵ 2012 Egyptian Parliamentary Elections, տե՛ս <http://carnegieendowment.org/2015/01/22/2012-egyptian-parliamentary-elections-pub-58800>, 22.01.2015.

ընտրաձայների ընդամենը 9,2%-ը, իսկ վերին պալատում՝ 8,45%²⁶-ը:

Արդարացի լինելու համար հարկավոր է նշել, որ դեռ 2005 թ. «Մուսուլման եղբայրներ»-ի ներկայացուցիչներն Ազգային ժողովի ընտրություններում, հանդես գալով որպես անկախ թեկնածուներ, կարողացան հավաքել ընտրողների ձայների 20%-ը՝ ձևավորելով եգիպտական Ազգային ժողովի ամենախոշոր խմբակցություններից մեկը²⁷:

Այդպիսով, ըստ էության խորհրդարանական ընտրությունները Եգիպտոսում քաղաքական առումով դարձան որակապես նոր իրադրության ձևավորման նախերգանքը: Սա հանրապետական Եգիպտոսի քաղաքական պատմության դեռ նախադեպը չունեցող մի իրավիճակ էր, երբ իսլամականները թափանցիկ և այսպես ասած ժողովրդավարական ընտրությունների միջոցով կարողացան հրապարակավ մոտենալ պետության կառավարման լծակներին²⁸:

Իրականում «եգիպտական հեղափոխության» ակունքներում կանգնած ազատական ուժերը, ինչու ոչ նաև աշխարհիկ հայացքներ ունեցող Զինվորականների բարձրագույն խորհուրդը, չէին ակնկալում իրադրության նման զարգացումը: Խորհրդարանական ընտրությունների անցկացման կարգից և արդյունքներից դրական արձագանք ստացվեց նաև պաշտոնական Վաշինգտոնից:

Այս իմաստով չափազանց հետաքրքրական են Եգիպտոսում կայացած նախագահական ընտրությունները, որոնց արդյունքներն ըստ էության նոր՝ իսլամիստական Եգիպտոս կառուցելու փորձ դարձան: Միևնույն ժամանակ հարկ է փաստել, որ նախագահական այս ընտրությունները, ի տարբերություն զանգվածային ընտրակեղծիքների պայմաններում անցկացված նախորդ բոլոր ընտրությունների, աննախադեպ էին թե՛ թափանցիկությամբ, թե՛ արդարությամբ: Զինված ուժերի բարձրագույն խորհուրդը նախաձեռնել էր աննախադեպ քայլեր ընտրությունները անաչառ և ժողովրդավարական չափորոշիչներին համապատասխան անցկացնելու համար:

²⁶ Muslim Brotherhood Tops Egyptian Poll Result, St'u <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/01/2012121125958580264.html>, 22.01.2012.

²⁷ Конституция с поправкой на сына, Коммерсант 217, М., 21.11.2006.

²⁸ Նախորդ բոլոր ընտրությունները Եգիպտոսում անցել էին զանգվածային ընտրակեղծիքների պայմաններում:

Ընտրությունների օրը Եգիպտոսում միաժամանակ բացվեցին շուրջ 14.000 ընտրատեղամասեր, որոնցից յուրաքանչյուրում պետք է ներկա գտնվեր երկրի դատական համակարգից մեկ դատավոր, որն էլ պետք է գլխավորապես վերահսկեր ընտրակարգը²⁹: Բացի դատավորներից, ընտրատարածքներում ներկա գտնվեցին եգիպտական և օտարերկրյա լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներ, իսկ դրսում կարգը պաշտպանեցին ոստիկանները և զինվորականներ³⁰: Ընտրությունների վերաբերյալ միջազգային հանրությանը ստույգ տեղեկատվություն փոխանցելու նպատակով հրավիրվեցին նաև շուրջ 50 երկրներից ժամանած դիտորդներ: Դիտորդներ հրավիրվեցին նաև Արաբական պետությունների լիգայից և Աֆրիկյան դաշինքից³¹:

Բավականին հետաքրքիր մոտեցում էր սահմանվել նիքաբա կրող ընտրող կանանց համար: Նրանք պարտավոր էին իրենց դեմքը ցույց տալ հանձնաժողովի անդամներից մեկին, այլապես չէին թույլատրի մասնակցել ընտրություններին: Այդ նպատակով իշխանություններն ընտրատարածքներ ուղղորդեցին դատական համակարգում աշխատող կանանց³²:

Փոխվել էր նաև քվեաթերթիկի ձևը, մասնավորապես յուրաքանչյուր քվեաթերթիկ ուներ անվտանգության մի քանի աստիճան: Յուրաքանչյուր քվեաթերթիկ ուներ դաջվածքով կնիք, ինչպես նաև հատուկ նշագրում, որը կարելի էր կարդալ միայն հատուկ սարքի միջոցով: Ընտրատուփերը պետք է փակված լինեին հատուկ կողպեքներով, իսկ անգրագետ ընտրողների համար քվեաթերթիկներում թեկնածուի անվան առջև դրվում էր հատուկ նշան, որի կողքին փակցված էր վերջինիս նկարը: Այս ամենից բացի, քվեարկողը քվեարկությունից առաջ մատը պետք է ընկղմեր թանաքամանի մեջ, որը մատի վրա

²⁹ Egypt's historic election, 23 May 2012, տե՛ս <https://www.theguardian.com/world/middle-east-live/2012/may/23/egypt-presidential-elections-live>, 23.05.2012.

³⁰ Egyptian Presidential Elections, տե՛ս <http://english.dohainstitute.org /release/15e8d489-373a-445c-827d-16d085ffb413>, 28.08.2012.

³¹ В Египте завершилась подготовка к первым президентским выборам, տե՛ս https://ria.ru/arab_eg/20120521/654450032.html, 21.05.2012.

³² Египет впервые за десятилетия выбирает президента: страну может возглавить исламист, տե՛ս <http://palm.newsru.com/world/23may2012/egypt1.html>, 23.05.2012.

պահպանվում էր 48 ժամ, ինչը պետք է բացառեր կրկնակի քվեարկությունը³³:

Ընտրարշավը Եգիպտոսում տևեց երեք շաբաթ և պետության համար դարձավ վերջին տասնամյակների ամենավառ իրադարձություններից մեկը: Նախագահի թեկնածուները ծախսեցին 100-ավոր մլն դոլարներ իրենց գովազդի և քարոզարշավի վրա: Երկրի պատմության մեջ առաջին անգամ առավել հայտնի թեկնածուների մասնակցությամբ կայացան հեռուստաբանավեճեր:

Եգիպտոսում նախագահական ընտրություններին մասնակցելու համար հայտ էին ներկայացրել ընդամենը 23 թեկնածու, սակայն Բարձրագույն ընտրական հանձնաժողովը թույլատրեց միայն 13-ին: Համաձայն հասարակական հարցման՝ 13 թեկնածուներից առավել մեծ հեղինակություն էին վայելում 5-ը, որոնցից յուրաքանչյուրն ըստ էության կարող էր 2-րդ փուլ անցնել:

Օրինակ, առաջին տեղը զբաղեցնում էր ԱՊԼ-ի նախկին գլխավոր քարտուղար 75-ամյա Ամր Մուսան, երկրորդ տեղում էր Եգիպտոսի նախկին վարչապետ Ահմեդ Շաֆիքը, երրորդ տեղում՝ անկախ թեկնածու իսլամիստ Աբդ Ալ-Մոնեյմ Աբու-Ալ Ֆութուհը, չորրորդ տեղում՝ «Մուսուլման եղբայրների» ներկայացուցիչ Մուհամմադ Մուրսին և վերջապես հինգերորդ տեղում՝ սոցիալիստ Համդին Սաբահին:

Կարծում ենք՝ չափազանց հետաքրքրական կլինի համառոտ ներկայացնել հավանական 5 թեկնածուների տեղն ու դերը եգիպտական հասարակության մեջ և քարոզարշավում արված հիմնական շեշտադրումները: Այսպես, ԱՊԼ-ի նախկին գլխավոր քարտուղար, ինչպես նաև Եգիպտոսի Արտաքին գործերի նախարար 75-ամյա Ամր Մուսան օգտագործում էր այն կռվանը, որ ինքը Մուբարաքի իշխանության տարիներին միշտ ընդդիմադիր է եղել և ամենակարևորը, որ երբեք չի եղել իշխող կուսակցության անդամ: Ամր Մուսան նաև Իսրայելին պարբերաբար դատապարտող գործչի համբավ ուներ: Նրան հիմնականում սատարում էին կայունության և պետության ժառանգորդության կողմնակիցները, քանի որ վերջինս պնդում է, որ օգտագործելով իր հեղինակությունը միջազգային ասպարեզում՝ կկարողանա վերականգնել Եգիպտոսի խարխված

³³ Նույն տեղում:

դիրքերը³⁴: Ամր Մուսան նաև Թուրքիայի և Իրանի հետ հարաբերությունները զարգացնելու կոչ էր անում: Ամր Մուսան ծավալուն քարոզարշավ իրականացրեց գյուղական բնակավայրերում՝ խոստանալով միջին ունեցվածքի տեր մարդկանց մեղմ բարեփոխումներ իրականացնել երկրում իր նախագահ ընտրվելու պարագայում³⁵:

Ահմեդ Շաֆիքը՝ Եգիպտոսի Ռազմաօդային ուժերի նախկին հրամանատարը և նախկին վարչապետը, սուր քննադատության էր ենթարկվում իսլամականների կողմից, քանի որ նա եղել էր իշխանությունից հեռացված նախագահ Մուբարաքի թիմից: Շաֆիքը քարոզարշավի ընթացքում ձեռք բերեց բավականին կողմնակիցներ, քանի որ խոստանում էր ընտրվելուց հետո՝ 24 ժամվա ընթացքում, երկրում հաստատել կայունություն, իսկ փողոցներում՝ անվտանգություն: Շաֆիքի ընդդիմախոսները այնդում էին, որ նա նաև զինվորականների թեկնածուն է³⁶:

ԱԱԿ նախագահ 60-ամյա Մուհամմադ Մուրսին³⁷ սկզբնական շրջանում առաջադրվեց իբրև պահեստային թեկնածու և առաջին պլան դուրս եկավ միայն այն բանից հետո, երբ նախագահի թեկնածուների ցուցակից կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից դուրս հանվեց «Մուսուլման եղբայրների» հիմնական թեկնածուն՝ Խայրաթ Ալ-Շատիրը, որը կազմակերպության գլխավոր քարտուղարի տեղակալն էր: Արդյունքում «Մուսուլման եղբայրները» սատարեցին Մուրսին³⁸:

³⁴ Amr Mussa's campaign "in good spirits" one week before the big day, տե՛ս <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/36/122/41850/Presidential-elections-/Presidential-elections-news/Amr-Moussas-campaign-in-good-spirits-one-week-befo.aspx>, 17.05.2012.

³⁵ Նույն տեղում:

³⁶ Egypt's former PM Ahmed Shafiq banned from presidential race, տե՛ս <https://www.alarabiya.net/articles/2012/04/24/210046.html>, 24.04.2012.

³⁷ Մուրսին մասնագիտությամբ ինժեներ է, կրթությունը ստացել է ԱՄՆ-ում: Ունի խորհրդարանական աշխատանքի փորձ, Մուբարաքի իշխանության շրջանում մի քանի անգամ ընտրվել է իբրև անկախ թեկնածու: Դիտորդների կարծիքով դուրս մնացած Շատիրն ավելի շատ վստահություն էր ներշնչում հասարակությանը, քան Մուրսին: Վերջինս խոստանում էր վերացնել իշխանության կոռումպացված ինստիտուտները, դնել երկիրը իսլամական հենքին, լայնորեն տարածել շարիաթի նորմերը պետության կառավարման մեջ: Տե՛ս Named Egypt's Winner, Islamist Makes History, <http://www.nytimes.com/2012/06/25/world/middleeast/mohamed-morsi-of-muslim-brotherhood-declared-as-egypts-president.html>, 24.06.2012.

³⁸ Տե՛ս Named Egypt's Winner, Islamist Makes History, նշվ. կայք:

Աբդ Ալ-Ֆութուհը չափավոր իսլամական է՝ լիբերալ հայացքներով: 2011 թ. նա հեռացվեց «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպությունից, երբ հայտարարեց, որ նախագահ դառնալու նկրտումներ ունի³⁹: «Մուսուլման եղբայրները» միայն նրա արտաքսումից հետո հայտարարեցին, որ կմասնակցեն նախագահական ընտրություններին: 60-ամյա գործիչը խոստանում էր մասշտաբային ժողովրդավարական բարեփոխումներ: Նրա լիբերալ հայացքների հիմքում դրված են իսլամական բազան և ազնիվ, սկզբունքային մարդու կերպարը: Վերջինիս կողմնակիցների հիմնական զանգվածը արտասահմանում բնակվող եգիպտացիներն էին⁴⁰:

Համդին Սաբահին նախկին թղթակից է, համարվում է եգիպտական ընդդիմության վետերանը: Սաբահին համարվում է Նասերի գաղափարների հետևորդը, անմիջական մասնակցություն է ունեցել 2011 թ. հակաիշխանական ցույցերին: Նրան սատարում են երիտասարդական տարբեր շարժումները և արհմիությունները, քանի որ նրա գաղափարական հայեցակարգում կան նաև սոցիալիստական հայացքներ: Նրա կողմնակիցները պաստառներին ներկայացնում էին Սաբահին իբրև իրենցից մեկը՝ այսպես կոչված ժողովրդի տղան⁴¹:

Նախագահական ընտրություններն անցան 2 փուլով, քանի որ առաջին փուլում կողմերից և ոչ մեկը չկարողացավ հաղթահարել ընտրաձայների 50% շեմը: Ընտրությունների առաջին փուլը կայացավ 2012 թ. մայիսի 23-24-ին, իսկ երկրորդը՝ հունիսի 16-17-ին⁴²:

Ընտրությունների ցուցանիշները հստակ հասկանալու համար ստորև ներկայացնում ենք քվեարկության արդյունքները.

³⁹ Egypt candidate: Moderate Islamist, Abdul Moneim Aboul Fotouh, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17356253>, 13.04.2012.

⁴⁰ Նույն տեղում:

⁴¹ Egypt's surprise candidate: Hamdeen Sabahi, տե՛ս <http://www.aljazeera.com/blogs/middleeast/2012/05/2313.html>, 04.06.2012., նաև՝ Hamdeen Sabbahi, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/36/124/36856/Presidential-elections-/Meet-the-candidates/Hamdeen-Sabbahi.aspx>, 02.04. 2012.

⁴² Եգիպտոսի 83 մլն բնակչության միայն շուրջ 50,5մլնն է օգտվում ընտրական իրավունքից:

2012 թ. Եգիպտոսի նախագահական ընտրությունների առաջին փուլ (2012 թ. մայիսի 23-24)				
	Թեկնածու	Թեկնածուի քաղաքական պատկանելություն	Ընտրությունների արդյունքները ըստ տոկոսների	Ընտրությունների արդյունքները ըստ ընտրաձայների
1.	Մուհամմադ Մուրսի	«Ազատություն և արդարություն» կուսակցության 1-ին քարտուղար (2011-2012 թթ.)	24,78	5.764.952
2.	Ահմեդ Շաֆիք	Եգիպտոսի 58-րդ վարչապետը (01.2011-02.2011 թթ.), անցումային կառավարության 1-ին քարտուղար (02.2011-03.2011 թթ.), Եգիպտոսի քաղաքականության նախարար (2002-2011 թթ.)	23,66	5.505.327
3.	Համդին Սաբահի	«Արժանապատվության կուսակցություն», լրագրող, Մուբարաքի իշխանության ակտիվ ընդդիմադիր, «Քիֆայա» շարժման հիմնադիր:	20,72	4.820.273
4.	Աբդ Ալ-Մոնեյմ Աբու Ալ-Ֆու-թուհ	Անկախ թեկնածու, «Մուսուլման եղբայրների» ոչ ֆորմալ առաջնորդներից մեկն է	17.47	4.065.239

5.	Ամր Մուսա	Անկախ թեկնածու, Եգիպտոսի արտաքին գործերի նախարար (1991-2001 թթ.), ԱՊԼ գլխավոր քարտուղար (2001-2011 թթ.)	11,13	2.588.850
6.	Մոհամմադ Սալիմ Ալ-Աուա	Անկախ թեկնածու, «Մշակույթի և երկխոսության եգիպտական ասոցիացիայի» ղեկավար	1,01	235.374
7.	Խալեդ Ալի	Անկախ թեկնածու, իրավապաշտպան փաստաբան, «Տնտեսական և սոցիալական իրավունքների» եգիպտական կենտրոնի ղեկավար	0.58	134.056
8.	Աբու Ալ-Իզ Ալ-Հարիրի	«Սոցիալիստական ժողովրդական այլանս»-ի ղեկավար, Ալեքսանդրիայի խորհրդարանի անդամ	0,17	40.090
9.	Հիշամ Բաստավիսի	Ազգային-առաջադիմական երիտասարդական կուսակցության նախագահ, Եգիպտոսի Սահմանադրական դատարանի Փոխնախագահ	0,13	29,189
10.	Մահմուդ Հուսամ	«Սկիզբ» կուսակցություն, ոստիկանության նախկին սպա	0,10	23.992
11.	Մուհամմադ Ֆաուզի Իսա	«Սերնդի ժողովրդական» կուսակցություն, նախկին ոստիկան	0,10	23.889
12.	Հուսամ Հեյրուվա	«Խաղաղության ժողովրդավարական», կուսակցություն, նախ-	0,09	22.036

		կին հետախույզ, Եգիպտոսի տեղեկատվության և վիճակագրության վարչության ղեկավար		
13.	Աբդալլա Ալ-Աշալ	«Իսկություն» կուսակցություն, դիվանագետ, միջազգային իրավունքի մասնագետ:	0,05	12.249

Նախագահական ընտրությունների երկրորդ փուլն ամբողջականացնում է ընտրողների մեծ մասի համակրանքն իսլամիստների նկատմամբ:

2012 թ. Եգիպտոսի նախագահական ընտրությունների երկրորդ փուլ (2012 թ. հունիսի 16-17)				
	Թեկնածու	Թեկնածուի քաղաքական պատկանելություն	Ընտրությունների արդյունքները ըստ տոկոսների	Ընտրությունների արդյունքները ըստ ընտրաձայների
1.	Մուհամմադ Մուրսի	«Ազատություն և արդարություն» կուսակցության 1-ին քարտուղար (2011-2012 թթ.)	51,73	13.230.131
2.	Ահմեդ Շաֆիք	Եգիպտոսի 58-րդ վարչապետը (01.2011-02.2011 թթ.), անցումային կառավարության 1-ին քարտուղար (02.2011-03.2011 թթ.), Եգիպտոսի քաղաքականության նախարար (2002-2011 թթ.)	48,27	12.347.380

Ներկայացված աղյուսակում տեսանելի է նաև ընտրողների ներկայության ցածր տոկոսը՝ առաջին փուլում 46,42% և երկրորդում՝ 51.85%: Այս հանգամանքը կարող է բացատրվել ոչ միայն «ժողովրդավարական ընտրություն» գաղափարի ավանդույթի բացակայության, այլև բնակչության ստվար զանգվածի

ապաքաղաքականացված լինելու հանգամանքով: Հարկ է նշել նաև, որ տևական ժամանակ Եգիպտոսի բնակչությունը զրկված է եղել պետության քաղաքական կյանքին իրական միջամտելու կարողությունից, ինչը թե՛ դեգրադացրել է և թե՛ ստեղծել անկումային իրավիճակ ներկայի և ապագայի նկատմամբ: Քաղաքական կյանքի նկատմամբ ցածր հետաքրքրությունը հաստատվում է նաև տարբեր լրատվամիջոցների կողմից կատարված հետազոտության արդյունքներով, որոնց համաձայն՝ հարցումներին մասնակցած Եգիպտոսի բնակչության մոտ 78,5%-ը համոզված է, որ երկրում անցկացվող ընտրությունները ոչինչ չեն փոխի⁴³:

Այս ամենի արդյունքում հաղթեց Մուհամմադ Մուբսին: Հետաքրքրական է այն, որ Մուբսիի թեկնածության մասնակցությունն ընտրություններում հաստատվեց միայն Բարձրագույն ընտրական հանձնաժողովի կողմից «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպության ներկայացուցիչ Խայրաթ Ալ-Շատերի թեկնածությունը մերժելուց հետո: Այսինքն՝ ստացվում է, որ ընտրություններին իրական նշանակություն ունեցավ ոչ թե թեկնածուի անձը, այլ տվյալ դեպքում կուսակցության դիրքորոշումը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

1. Խորհրդարանական և նախագահական ընտրությունները Եգիպտոսում ի ցույց դրեցին այն, որ երկրում առկա են իրարամերժ երկու հիմնական բևեռներ՝ ազգայնական գաղափարներով առաջնորդվող զինվորականները և աստվածապետություն կառուցելու ջատագովները՝ իսլամիստները: Լիբերալ-ժողովրդավարական հայացքներ ունեցող ուժերը թեպետև կանգնած էին եգիպտական հեղափոխության ակունքներում, այդուամենայնիվ հետհեղափոխական երկու հիմնական իրադարձություններում՝ խորհրդարանական և նախագահական ընտրություններում, պարտվեցին:
2. Եգիպտական հասարակությունը մրցակցային ժողովրդավարության պայմաններում գիտակցական ընտրություն կատարեց, որը բյուրեղացրեց վերջինիս կողմնորոշումը դեպի ավանդական դավանական արժեքների

⁴³ Грабельников А.А., Тамух Мохаммед Анасс, СМИ и президентские выборы в Египте после революции, file:///C:/Users/GG/Downloads/smi-i-prezidentskie-vybory-v-egipte-posle-revolyuitsii%20(2).pdf.

պահպանումը՝ աշխարհիկ պետություն ունենալու փոխարեն: Միևնույն ժամանակ անտարակույս է, որ իշխանության իսլամականացումը նշանակում էր հրաժարում հեղափոխության ձեռքբերումներից, որին ի դեպ մասնակցեց եգիպտական հասարակության առավել կըրթված և ազատական հատվածը:

3. Իսլամիստական հավաքական ուժերը՝ «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպության գլխավորությամբ, տասնամյակներ շարունակվող պայքարի ընթացքում ստացան ընդամենը մեկ օրինական հնարավորություն մասնակցելու երկրի իշխանության ձևավորման գործընթացին և կարողացան հաղթանակ ամրագրել: Իսլամականներին հաջողվեց օգտագործել գյուղական բնակավայրերի ընտրաձայները, որոնք տոկոսային տեսակարար կշռի իմաստով ավելի մեծաքանակ էին:
4. Նախագահական ընտրությունները փաստեցին, որ եգիպտական հասարակության՝ ընտրելու իրավունքից օգտվող սովոր զանգվածը գերադասում է իշխանության լծակների մոտ տեսնել իսլամականներին, եթե անգամ չի փոխվում պետության բռնապետական հենքը:
5. Եգիպտացիները քվեարկեցին թվացյալ արդիականացման օգտին, այսինքն՝ հանուն քաղաքական նոր վերնախավի, որը կապված չէր նախկին վարչակարգի հետ: Սա էր պատճառը, որ նախապատվությունը տրվեց չնչին տարբերությամբ ոչ թե ավելի հայտնի Ահմադ Շաֆիքին, այլ Մուհամմադ Մուրսիին:
6. Չնայած այն հանգամանքին, որ 2012 թ. նախագահական ընտրությունները Եգիպտոսում աննախադեպ էին իրենց թափանցիկության և արդարության իմաստով, այնուամենայնիվ իսլամականների իշխանության գալը ամենևին էլ չէր վստահեցնում երկրում ժողովրդավարական սկզբունքների հաստատման և քաղաքացիական հասարակության կառուցման մասին:
7. Նախագահական ընտրությունների արդյունքները գոհացրին ԱՄՆ-ին. Վաշինգտոնը քաջ գիտակցում էր, որ իսլամիստական խաղաղույթը նաև Եգիպտոսում կրերի սպասված նպատակի: Սա էր պատճառը, որ ԱՄՆ-ը պնդեց նախագահական ընտրությունների արդյունքների շուտափույթ հրապարակում:

8. Իշխանության մոտ գտնվող եգիպտական «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպությունն անցել է քաղաքական-գաղափարախոսական «արդիականացման» երկար ճանապարհ և որդեգրել է «սալաֆիական շարժումներից և գաղափարախոսություններից» տարանջատվելու դիրքորոշումը՝ ներկայանալով որպես «չափավոր իսլամիստական» ուղղություն, որն առաջ քաշեց Եգիպտոսում պետական կառուցվածքի «թուրքական մոդելի» ներդրման հնարավորությունը:
9. Միևնույն ժամանակ Եգիպտոսում իշխանության մոտ գտնվող «չափավոր իսլամականները» ձգտում են ստեղծել ազգային միասնության պետություն, թեպետև անհասկանալի է, թե ինչպես են իշխանությունները դա իրագործելու, մանավանդ, երբ երկրում առկա է 8-10 մլն ղպտիական համայնքը, որի նկատմամբ միշտ վերապահումով է մոտենում «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպությունը:
10. Երկրում նկատվում է գաղափարական նոր միտում՝ կապված «ավտորիտարիզմի ուժը բանակում չէ, այլ քաղաքացիական հասարակության առկայության»:
11. Այդ իմաստով տեղին է հիշեցնել ԱՄՆ-ի գործադրած ջանքերի մասին՝ տարածաշրջանում «չափավոր իսլամիզմի» բազային հենքի ստեղծման ուղղությամբ տարվող աշխատանքների մասին, ի հակակշիռ իսլամի սալաֆիական ուղղության զարգացման: